

Efterårstur til Sydfyn

På ekskursion med Skovhistorisk Selskab til Thurø Fællesskov, Tiselholt gods og Ourø Præsteskov

Skovtak- satoren skriver

Af
Børge
H. Larsen

Forstmænd og andre skovhistorisk interesserede var mødt frem til efterårsturen, hvor skovrider Hans Mandøe startede dagen med at fortælle lidt om Thurø og Thurø Fællesskov, der består af Fredskoven på 40 ha., Østerskoven på 46 ha., Smørmosen på 10 ha., Kirkeskoven 2 ha. og Sudemaen 2 ha.

Thurø omtales første gang i Saxos krønike, det berettes, at kong Helge skal have været på færde her, og at hans søn Rolf Krake blev født på denne ø.

Efter at have været på mange forskellige ejeres hænder blev Thurø i 1626 overdraget til Ellen Marsvin, der byggede kirken i 1639. Fra 1723 til 1805 hørte Thurø under godset Bjørnemose. I 1810 blev Bjørnemose og Thurø købt af etatsråd Peter Johansen de Neergaard, de Neergaard solgte Thurø til fæsterne på øen, det var 28 gårdmænd og 40 husmænd — for 150.000 kurante dalere.

Fællesskove det almindelige

Fællesskov var engang det almindeligste i Danmark, og skovejerne var delt op i ejere af overskov, ejere af underskov og indehavere af græsningsretten. Således havde

100-årige bøge i Thurø Fredsskov.

Siden Thurø løskøbtes har man ladet arbejdet i skoven bestride af »skovfogeder«, valgt på generalforsamlinger. Deres stilling har nærmest været som skovløber eller arbejdende skovfoged. Helt indtil 1962 har der været pligtarbejde i skoven, idet gårmændene og husmændene afgav arbejdskraft til skov- og vejarbejde, ledet af skovfogeden.

Thurø Rev med
Nordens mest
sjældne orkidé

bange for at stå side om side med den Slemme».

Brinck, der døde juleaften 1755, fik ikke megen hvile i det hinsidige, han begyndte at »gå igen«. Han kom kørende i karet med 6 heste for, forridere, kusk og tjener. Karet har dog ikke været set i mands minde.

Fra det »sværmeriske« gik vi ud i parken for at beundre de mange store gamle træer, meget flotte bøge og en elm, der skulle fire mand til at nå om.

Arbejdet i Tiselholt skove har siden 1894 været udført af 2 skovfogeder. 1894-1932 Anders Jørgensen og fra 1932 til i dag af dattersønnen Ejvind Mortensen.

Sporene efter katastrofer i skoven

I Oure Fredskov viste Mandøe »sårene« efter to katastrofer, der er indtruffet i vor tid.

Først stormen i 1967, der slog vældige huller i skoven. Så kom der angreb af slimflåd i 1974-75, en uhyggelig sygdom, der kan dræbe sunde bøge i løbet af et par år, der skal forekomme 10 forskellige veddestruerende svampe ved dette angreb. Men der er kommet meget selvsået skov op, især ær (ahorn), så med tiden vil her blive en pæn ærskov.

På dele af den lerede jord havde man foretaget udsæbning i regnvej, på den måde fik man en »æventyrlig« forsumpning, der var så voldsom, at der døde et par hektarer med 90-årig bøgeskov. På området har der sæt sig en del ask, og resten har man plantet til med samme træart.

I stormen i 1967 blev en smal parcel, der formentlig ikke har været hugget længe, mellem Oure Fredskov og Oure Præsteskov stående.

Også kartofler har været dyrket i skoven

I Fredskoven kom vi ind i dejlig 100-årig bøgeskov, med høje slanke træer. Længere inde besøgte man et stykke rødgran på 65 år, der er lavet på den rigtige måde, idet bevoksningen er »pakket ind« i løvskov. Bevoksningen er plantet som hver anden gran og hveranden bøg. Der er endnu lidt bøg tilbage. Jorden er først gravet, derpå taller-

Svendborgs borgere i 1200-tallet det privilegium, at de måtte sanke træ (vindfælder) på Thurø, og senere udvidedes det til, at de også måtte lade deres kreaturer græse i skoven.

Med forordningen om skovens udskiftning, vedligeholdelse fredning i kongeriget Danmark af 1805 skulle al fællesskab ophæves og udskiftningen være tilendebragt inden 5 års forløb.

Det gik dog ikke så hurtigt alle steder. Der forelå således i 1811 en plan for udskiftningen af fællesskoven på Thurø i 32 skovmål. Heraf var de 28 gårdparter. De sidste 4 parter deltes i 10 dele hver til 40 husmandsparter. Men planen blev slyttet så længe, at de dårlige erfaringer fra udskiftningen andre steder begyndte at indløbe. I sidste ende forhindrede forstinspektør G. C. Ulrich udskiftningen af Thurø Fællesskov. Noget lignende hændte for skovene på Bogø og for Fanefjord Skov på Møn. Derfor er i dag disse tre skove de eneste eksisterende oprindelige fællesskove i Danmark.

Da man skændtes om græsset

Kort tid efter skovens overgang til Thurø bønder som selveje — i den tørre, foderknappe sommer 1826 — forsøgte husmændene at bjærge foder i skovene ved at ruske stæ og nælder med hænderne og de ansøgte rentekammeret om tilladelse til at fortsætte hermed og til at fjerne nedfaldent løv til gødsning af deres jord. Både græsset, brændenælderne og løvet virkede efter husmændenes mening kvælende på opvæksten og gav gode tilholdssteder for mæs etc. Gårdmændene havde imidlertid en gammel »gæld« at afbetale til husmændene i anledning af, at disse havde klaget over, at gårdmændene forhuggede skoven, da de ville borttage en del træer, der var stemplede med kammerherre Heins hammer, og de indklagede da husmændene, idet de hævdede, at græsset, navnlig i tørre år, gjorde gavn ved at beskytte de unge planter, mens løvet var et for planterne »bevarende og gødende mulde«. Husmændenes ansøgning blev afslået. I dag enes man bedre på den skønne ø.

Thurø Fællesskov administreres af en bestyrelse på fem medlemmer, der vælger en formand. Denne er i dag gdr. Raymond Petersen.

Thurø Fællesskov har været medlem af Skovdyrkerforeningen Sydfynske Småskove, hvor Mandø er skovriber, siden 1946.

Før krigen stod der meget træ i Thurø skove, så der blev taget store plighugster i krigsårene. Da skovene kom ind under Skovdyrkerforeningen var skaden sket. Skoven består hovedsagelig af bøg (70 ha), eg (10 ha), andet løvtræ (13 ha), mens der kun er 7 ha med nåltræ. Der er plantet mange forskellige træarter i skoven, lige fra rødeg til ask.

Fra den efterårsfarvede skov gik turen ud over Thurø Rev, hvor bl.a. den meget sjældne orkidé høst-skrueaks skal gro. Skruueaks er en uanselig orkidéart, men den europæiske art, der blomstrer senest. Det er en lys- og varmekærlig plante, der trives på sylt-enge, hvor der græsses. Den regnes for Skandinavien mest sjældne orkidé.

Ude fra revet kan man rigtigt betragte Østerskovens profil, med ujævnheder efter krigshugsterne.

På engen nær skoven står der en hel del tjørnebuske, engriflet tjørn, der hører med til kreatur-biotopet, da de kan klare sig overfor kreaturerne efterstræbelser. Nogle af de store tjørne var helt blankpolerede af dyrenes gnubben. Der skal findes en stor tjørn, kaldet »Ellen Marsvins tjørn«, men det lykkes ikke at finde den.

I en lille lund var der foruden tjørn, navr, hunderose, brombær og slæn. »Tornen (tjørnen) er skovens vugge« lyder det gamle ord, og det blev tydeligt demonstreret her på engen, at det var i ly af tjørnene, at de andre arter kunne vokse frem.

kenharvet og så plantet. Inden jorden blev færdig til at plante i, blev der dyrket et eller to år med kartofler for at holde jorden ren. Indtægten ved denne dyrkning tilfaldt skovfogeden.

Fra granerne vandrede vi ud i gammel bøgeskov, hvorfra man kunne kigge ud over Thurø Bund, farvandet mellem Thurø to »bukseben«.

Mellem bøgene stod der også et par store lind, måske er det rester af et gammel lindelyshus, hvorfra man i lune sommeraftener har siddet og nydt udsigten over vandet. Inden man nåede tilbage til landevejen, passeredes et 100-årigt stykke bøg, som man så småt er begyndt at forynge fra øst.

Der er kun 1 mand til at udføre alt arbejdet i skoven, og da man sælger over 1.000 rm brænde om året, kan det knibe med at nå de øvrige gennehugninger.

Hvordan er økonomien, blev der spurgt. Det var ikke for økonomiens skyld, at man havde skoven, men fordi man gerne ville følge de gamle traditioner og have glæde af fællesskabet, svarede Raymond Petersen.

På Tiselholt — hvor det spøger

Eftermiddagens ekskursion gik til Tiselholt gods, der ligger lidt nord for Svendborg. Der hører 55 ha skov til godset og 5 ha park.

Tiselholt har haft et utal af ejere. Den mest omtalte er Niels Brinck, der stadig lever i folkemunde på egnen. Han skal have været en »allerhelvedes karl«, der ofte skal have udtalt, at han »ikke var

Sidste besøg var i Oure Præsteskov, der er på 6½ ha skov og 1½ ha tjenestejord. Skoven har været drevet af Oure præstekalds forskellige præster, indtil menighedsrådet overtog skoven ved ansættelse af den sidste sognepræst i 1974.

Oprindeligt havde skoven egen skovfoged, der boede i tjenesteboligen i skovens nordvestlige hjørne. I 1932 overtog Ejvind Mortensen arbejdet. Han startede da med en dagløn, akkorderet med den daværende præst, pastor Stub, på kr. 2,85.

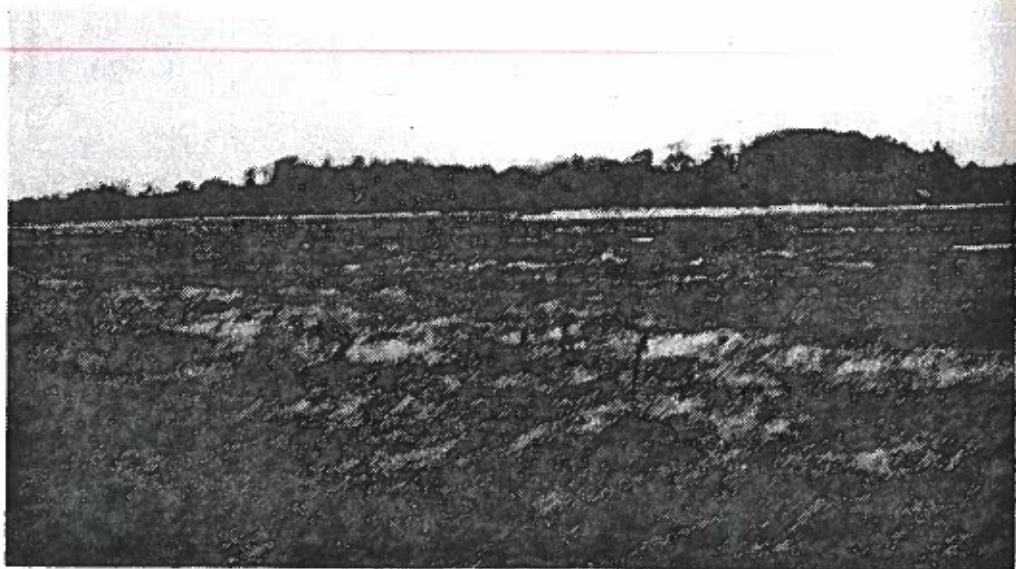
Samme år kostede en rummeter klov i Fredskoven ved skovauktion 9 kr. — Siden er prisen på brænde steget 20 gange. Daglønnen 200 gange.

Skovens gamle redskaber

Dagen afsluttedes ved skovfoged Mortensen, der viste mange forskellige og interessante redskaber frem, der havde været anvendt i skoven gennem tiderne, alle meget velholdte, man kunne tydeligt se, at der var blevet kælet for dette værktøj.

På bestyrelsens vegne takkede museumsinspektør, dr. phil. H. Henningsen for den dejlige ekskursion, »den bedste vi nogen sinde har haft. Det har været en meget afvekslende tur, der er gået gennem nyt land. Vi har fået oplysninger om mange ting, som vi ikke har hørt om før. Jeg vil også gerne nævne alle de smukke landskaber, vi har været igennem. Tak for ekstrasnummeret med værktøjet, hvor er det godt at se og mærke alt det gamle«.

Til sidst tonede »Jagt forbud over den efterårsstille skov.

Thurø Østerskov i profil set fra Revet.